

ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

**Информирање и собирање податоци од кориснички – жртви на родово
засновано насилство**

И

**Мониторинг и препораки за унапредување на локалните политики за
подршка и заштита на жените – жртви на родово засновано
насилство**

Скопје, декември 2015

Извештајот е изработен во рамки на проектот „Со здружени напори – кон нови европски стандарди за заштита на жените од родово базирано насилство“ (*Coordinated efforts – Toward new European standards in protection of women from gender based violence*) финансиран од Европската унија.

Проектот „**Со здружени напори – кон нови европски стандарди за заштита на жените од родово базирано насилство**“ (*Coordinated efforts – Toward new European standards in protection of women from gender based violence*) е финансиран од Европската унија во рамките на ИПА партнерската програма за граѓанско општество.

Основна цел на проектот е придонес кон воспоставување на сеопфатни законски решенија и политики за заштита од родово заснованото насилство на Западен Балкан, како услов за постигнување на демократија, исполнување на човековите права, социјално вклучување и прилагодување кон европските вредности. Покрај тоа, проектот е насочен кон јакнење на капацитетите на женските организации и мрежи во 4 земји од Западен Балкан за анализа, следење и застапување во областа на заштита на жените од родово засновано насилство преку долгорочна регионална соработка и учење од искуствата на ЕУ.

Контакт

Национален совет за родова рамноправност
11 Октомври 17, П.Ф. 571, 1000 Скопје
Тел. + 389 2 3134 390
Факс + 389 2 3238 184
е-пошта: sozm@t-home.mk, sozmrc@unet.mk
веб-страница: www.sozm.org.mk

* Проектот е финансиран од Европската унија.

* Содржината на овој документ е одговорност на авторите и на ниту еден начин не ги одразува ставовите на Европската унија.

Активност 3.1. – Информирање на корисничките за нивните права: собирање информации од жени – жртви на родово засновано насилство

Во рамки на проектот „Со заеднички напори – кон новите европски стандарди во заштита на жените од родово базирано насилство“ беше реализирана активност – собирање информации од жени – жртви на родово засновано насилство за нивното искуство со јавните служби (Полиција и Центар за социјална работа).

Активноста беше реализирана од страна на локалните партнерски организации во проектот:

- Глас против насилство – Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство
- Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија
- Организација на жени „Визија“ Кавадарци
- Здружение за еднакви можности „Езерка“ Струга
- Организација на жени на Пехчево.

Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство и Хелсиншкиот комитет за човекови права на Р. Македонија работат на територијата на град Скопје и територијата на целата држава; Организација на жени „Визија“ работи на територијата на Кавадарци и околината; Здружение за еднакви можности „Езерка“ работи на територијата на Струга, а во интервјуата биле опфатени жртви од градот Струга и руралните средини; Организација на жени на Пехчево работи на територијата на Пехчево, Берово и околината.

За реализација на активноста беше развиена заедничка методологија која се состоеше од соодветно структурирани прашања за добивање на соодветна слика за насилството кое се пријавувало и искуството на жртвата со институциите кои се одговорни во случаи на домашно насилство. Сите организации долго работат со жртви на домашно насилство и сите испитувачи се искусни во давање соодветна помош и поддршка во такви случаи. Прашалникот е во прилог.

Биа интервјуирани вкупно **49 жени** – жртви на насилство, од кои:

- 10 во Скопје,
- 14 во Пехчево,
- 10 во Струга и
- 10 во Кавадарци.

I дел – Општи информации за пријавата на случајот

Голем дел од жените насилството го пријавувале повеќе пати, а најголем дел од нив го пријавувале лично и преку телефон, додека само во неколку случаи насилството било пријавено од сосед или член на семејството.

Некои од жртвите веќе имале пријавувано насилство во институциите, меѓутоа не ја добиле соодветната помош, а најголем дел од жртвите првпат се јавиле во невладина организација за помош. На сите жртви кои се обратиле во невладините организации им била пружена соодветна психо-социјална поддршка.

II дел – Општи податоци за лицето – жртва на домашно насилство

Најголем дел од жртвите се на возраст од 34 до 41 година, додека втора по бројност е старосната група 42 до 48 години.

Во однос на етничката припадност, најголем дел од жртвите се Македонки, а мал дел од нив се Ромки, Албанки или Турчинки. Главно жртвите имаат македонско државјанство, додека 2 немаат државјанство, се работи за раселени лица.

Најголемиот дел од жртвите кои се јавиле во локалните организации кои нудат помош во случаи на домашно насилство и други видови на насилство се со средно образование, потоа со основно образование, а помал број со високо образование, вишо и без завршен степен на образование.

Во однос на работниот статус, најголемиот дел се невработени или домаќинки.

Најголемиот дел од жртвите се во брак и најголем дел од нив имаат 2 деца, потоа едно и повеќе од 3 деца.

III дел – Податоци за извршеното насилство

Речиси во сите случаи на насилство има еден сторител на насилството, од кои најбројни се брачните сопрузи, а потоа и други членови на семејството како вонбрачен партнер, свекрва, татко и др.

Најчесто жртвите трпеле емоционалната злоупотреба, многу често придружувана со физичко насилство. Физичкото насилство е второ по застапеност, покрај психичко и емоционално, а кај значителен дел од жртвите пријавувани се и телесни повреди. Исто така, пријавени се и случаи на сексуално малтретирање, обиди за силување, присилување на проституција, како и материјално насилство, што подразбира одземање лични материјални средства од жртвата.

Во однос на причини за насилството, најчеста е злоупотреба на моќ, а потоа љубомора и генерациското пренесување на начинот на однесување, како и нарушени семејни

односи. Големо влијание исто така имаат и зависностите од алкохол и дрога. Останати причини наведени од жртвите се економска зависност, нерешени имотно-правни односи, нарушено психичко здравје на сторителот, нарушени односи меѓу членовите на семејството и тн. Може посебно да се истакне случај од Пехчево каде се работи за случај на психолошко, вербално насилство од љубомора на сопруг врз сопруга, како резултат на нејзино напредување во кариерата, со што станала јавна личност. Овој случај, поради тоа што се работи за семејство познато во јавноста, не е пријавен во институции, само како доверлив разговор и барање совет од невладината организација.

Во сите случаи е побарана и добиена услуга од невладината организација, која опфаќа разговор за поддршка, информативен разговор, бесплатна правна помош, психолошко-социјална поддршка. На сите жртви им е обезбедена иницијална психо-социјална помош и поддршка и потоа се упатени во соодветните институции. Голем дел од жртвите се упатени во Центар за бесплатна правна помош и во Меѓуопштински центар за социјална работа.

Од страна на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Р. Македонија, во рамки на информирање на корисниците за постапките на жалби, составувањето на жалба или давањето на помош во составување на жалба и согласно предметот на проектот, обврските утврдени во договорот за спроведувањето на проектот и целта на проектот, **беше постапувано по три предмети на случаи на семејно насилство:**

ПРЕДМЕТ 1: Жртвата е државјанка на Република Македонија, која била во брак, од кој имала 2 малолетни деца. Поради тоа што подолг временски период била жртва на семејно насилство, избегала од државата во Република Албанија. Во меѓувреме бракот е разведен и малолетните деца се дадени на чување и воспитување на нивниот татко. Жртвата се обрати до Хелсиншкиот комитет со барање за правна помош во нејзино име да ја побараме пресудата за развод и за доделување и воспитување на децата. Пресудата беше добиена и веднаш препратена на жртвата. Поради тоа што жртвата не ги видела своите деца подолго од 2 години, Хелсиншкиот комитет ќе бара од Центарот за социјална работа во Прилеп да овозможи средба на мајката со своите деца.

ПРЕДМЕТ 2: Во поднесената претставка лицето наведе дека е жртва на семејно насилство вршено од страна на нејзиниот сопруг. По последниот физичкиот напад, таа го напуштила домот и се сместила во домот на нејзиниот брат. Според нејзините наводи, таа го пријавила настанот во полиција и се обратила во ЦСР Битола. Хелсиншкиот комитет стапи во контакт со социјалната работничка, која извести дека Центарот во име на жртвата поднел барање до Основниот суд во Битола за изрекување на привремени мерки за заштита на жртвата од семејно насилство. Постапувајќи по поднесеното барање, судот изрекол привремени мерки кои вклучуваат: забрана да се заканува дека ќе стори семејно насилство, забрана да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин комуницира со член на семејството, директно или индиректно, забрана да се приближува на растојание помало од 100 метри до живеалиштето, училиштето, работното место или определено место кое редовно го посетува друг член на семејството. По подолги разговори со Центарот за социјални работи Битола, жртвата и нејзиното семејство, родителите ја прифатија

назад во нивниот дом, се воспостави комуникација меѓу Центарот и жртвата, како надлежен за следење на времените мерки, поради што случајот беше затворен.

ПРЕДМЕТ 3: На 09.11.2014 година во Кавадарци сопругот на лицето Д. Станоева изврши трикратно убиство на нејзините членови на семејството. Лицето Д. Станоева била жртва на семејно насилство долг временски период, поради што кога го напуштила заедничкиот дом со сега бившиот сопруг истиот дошол во домот на семејството и ги убил нејзините татко, мајка и сестра. Целта била да ја убие и жртвата, но не ја затекнал во домот на нејзините родители. Хелсиншкиот комитет ја посети жртвата во Кавадарци која поднесе барање за правна помош за набљудување на судската постапка поведена против лицето за Убиство на членовите на нејзиното семејство, како и барање за поднесување на барање за заштита на законитоста за пресудата донесена против полицајците кои не го одземале оружјето на лицето кое го извршило убиството. Имено, судот утврдил вина на страната на полицајците и ги осудил со условна осуда, но за полесно кривично дело од она за кое требало да бидат гонети. Од овие причини, Хелсиншкиот комитет подготви барање за заштита на законитоста, кое беше поднесено до Јавниот обвинител на Република Македонија. Дополнително, Хелсиншкиот комитет ја набљудува судската постапка започната против лицето за Убиство, кое ја призна вината и досега не се утврдени повреди на постапката.

IV дел - Искуство со институции при последно пријавување на насилство – Полиција

Во делот за искуството на жртвите од постапувањето на Полицијата во случаите на домашно насилство, во најголемиот број случаи полицијата не ги информирала жртвите за достапните услуги за жртви на семејно насилство, за мерките кои полицијата може да ги преземе против сторителот, како и за организациите кои можат да пружат помош во случаи на семејно насилство. Во голем број случаи сторителот бил само усно предупреден, додека во неколку бил приведен во полициска станица. Загрижувачки е фактот што голем број жртви рекле дека службените лица од Полицијата ја убедувале жртвата да се смири со сторителот, а во неколку случаи и да ја повлече прекршочната пријава.

Многу од жртвите не го пријавуваат случајот во полиција поради недоверба за тајноста на пријавувањето, страв од насилникот, блискост на полицијата со насилникот. Некои од жртвите не пријавиле поради тоа што се надевале дека ситуацијата во семејството ќе се подобри, некои некои немале финансиски средства, додека има жртви кои не пријавиле поради недоволна информираност.

Сторителот на насилството бил присутен во неколку случаи, додека во поголемиот број случаи жртвите разговарале на само со полициските службеници. Во сите случаи полициските службеници разговарале љубезно со жртвата, а има и искази дека постоел

обид од службените лица да го оправдаат насилството.

Жртвите главно покажале незадоволство или делумно задиволство од постапувањето на Полицијата. Најголем дел од жртвите сметаат дека Полицијата треба да дава повеќе информации за достапната поддршка и правна помош, како и тоа дека треба да постои лице кое ќе биде задолжено за работа со овие жени. Некои сметаат дека казните треба да бидат повисоки, некои дека Полицијата не е доволно соработлива и треба да има повеќе разбирање и сочувство.

Во случаите каде жртвите одговориле дека не се задоволни од полицијата не биле преземени никакви други дејствија освен љубезен разговор со жртвата. Има случаи каде полицијата ги убедувала жртвите да се смират со сторителот и да се откажат од прекршочна или кривична пријава, а во еден случај и жртвата била убедувана дека нејзиниот случај не е семејно насилство затоа што не биле во брак со сторителот на насилството.

Има случаи каде жртвите се јавиле само во невладина организација од каде биле информирани за можностите, но од страв од влошување на односите во семејството не сакале да преземат ништо.

Искуствата на интервјуираните жени покажаа дека полициските службеници делумно постапуваат во согласност со Протоколите за постапување во случаи на семејно насилство. Тоа значи дека недостасува информирање на жртвите за нивните права во постапката и дејствија кои ќе ги преземе полицијата, како и информирање за достапните бесплатни сервиси кои ги обезбедуваат институциите и невладините организации. Насилниците не се третираат како сторители на кривично дело и најчесто случајот се заведува како поплака. Забележително подобрување во постапувањето на полициските службеници е љубезниот и попрофесионален однос при приемот на жртвата.

Сите жртви сметаат дека полицијата треба да дава повеќе информации за достапната поддршка и правна помош, како и постоење на лице кое ќе биде задолжено за работа со овие жени. Сите жртви сметаат дека полицијата треба да биде посоработлива, да ги води жените низ процедурата, да покажат разбирање и сочувство. Голем број од жртвите сметаат дека треба да постојат построги казни за сторителите.

Препораките од жртвите за тоа што полицијата би можела да направи за да го подобри постапувањето со жените се следни: вработување на повеќе жени полицајки, лица за работа само со жени, професионализам и тајност на пријавените случаи, давање на повеќе информации, разбирање за жртвите да не бидат блиски со сторителите, неоправдување на насилството и некористење на непристојни меѓусебни коментари.

V дел - Искуство со институции при последно пријавување на насилство – Центар за социјална работа

Речиси сите интервјуирани жртви во Скопје случајот го пријавиле во **Меѓуопштинскиот центар за социјална работа во Скопје**, само за една пријавувањето било од страна на Полицијата. Сите жртви разговарале со стручните лица на само и без страв.

Кај 70% од интервјуираните жени – жртви на насилство на територијата на Скопје Центарот за социјални работи инсистирал на смирување со сторителот на насилството, во еден случај стручните лица се труделе да го оправдаат насилството, додека две од жртвите биле поттикнати да ја повлечат пријавата.

Во однос на задоволството, најголемиот дел од жртвите покажале делумно задоволство од работата на ЦСР, а значителен дел од нив биле незадоволни. Незадоволството е поради непреземање на никакви дејствија/непостапување и инститирање жртвата да се смири со сторителот, а делумното не/задоволство е поради добриот прием, но непреземање на дејствија против сторителот.

Најголемиот дел од жртвите ги заокружите сите понудени предлози како треба да се подобри постапувањето на МЦСР Скопје со жртвите на семејно насилство, односно дека треба да дава повеќе информации за постапките, да презема постапки за заштита и помош, да бидат посоработливи, да ги водат жените низ процедурата и да покажат разбирање и сочувство.

Во однос на мислењето на жртвите што најмногу би помогнало во решавање на нивниот проблем, најголемиот дел одговориле дека тоа е поддршката од институциите, финансиската поддршка, бесплатната правна помош и застапување од адвокат, брзите судски постапки, психолошка поддршка и следење низ постапките во институциите, како и помош околу вработување.

5 интервјуирани жртви случајот го пријавиле во **Меѓуопштинскиот центар за социјална работа во Берово**, а 5 во подрачна единица Пехчево. Во ниеден случај не бил изработен план за заштита, ниту пак било дискутирано за следење и реализација на планот. 60% од жртвите на родово засновано насилство изјавиле дека стручните лица се однесувале љубезно. Меѓутоа, 90% од интервјуираните жртви на насилство изјавиле дека стручните лица од Центарот за социјални работи инсистирал на смирување со сторителот на насилството, а во неколку случаи се барало оправдување за насилството и се поттикнувале жртвите да ја повлечат пријавата.

Најголемиот дел од жртвите интервјуирани за потребите на овој извештај искажале незадоволство од работата на ЦСР, додека помал дел рекле дека се делумно задоволни и целосно задоволни. Незадоволството е поради непреземање на никакви дејствија/непостапување и инститирање да се смири жртвата со сторителот, а делумното не/задоволство е поради добриот прием, но непреземање на дејствија против сторителот.

На последното прашање кое се однесува на помошта која им е потребна за решавање на проблемот, сите интервјуирани жртви сметаат дека им е потребно поддршка од

институциите, бесплатна правна помош, психолошка поддршка и следење низ постапките на институциите.

Сите интервјуирани жртви од Струга и околината случајот го пријавиле во **Центар за социјални работи Струга**. Сите жртви разговарале со стручни лица на само и без страв. Во ниеден случај не бил изработен план за заштита, а стручните лица се однесувале коректно и љубезно.

Сите интервјуирани жртви сметаат дека ЦСР треба да има поголемо разбирање кон жртвите, да бидат пољубезни, подостапни и да даваат повеќе информации. Исто така, тие треба да вработат повеќе социјални работници, да се водат жените низ процедурите, да соработуваат со невладините организации и да ги заштитуваат жртвите од насилниците заради нивна безбедност.

Во однос на задоволството од постапувањето на ЦСР во случаите на семејно насилство, поголемиот дел од интервјуираните биле делумно задоволни и задоволни. Незадоволството произлегува од непрвземање никакви мерки, а делумното задоволство е поради добриот прием, а погрешни мерки за заштита. Проблем е тоа што општина Струга нема прифатилиште за жртви на насилство и сместување на децата од дисфункционални семејства. Потребно е да се отворат Центри за прифаќање на жртвите, како и нови работни места за подобрување на социо - економската положба.

Сите жени интервјуирани од страна на локалната партнерска организација „Визија“ од Кавадарци насилството го пријавиле во **Меѓуопштинскиот центар за социјална работа во Кавадарци**. Во ниеден случај не бил изработен план за заштита, ниту пак било дискутирано за следење и реализација на планот. Најголемиот дел од интервјуираните жени изјавиле дека стручните лица се однесувале љубезно со нив. Сите одговориле дека постапките и одговорноста на ЦСР се краткотрајни при пријавување на случаите за семејно насилство. Нивната обврска се сведува на сослушување и повикување на насилникот, а не се ангажирале понатаму за следење на понатамошните постапки на насилникот.

Во однос на задоволството од постапувањето на МЦСР, поголемиот дел од жртвите покажале делумно или целосно задоволство. Незадоволството е поради непрвземање на никакви дејствија, непостапување и институтирање да се смири жртвата со сторителот, а делумното не/задоволство е поради добриот прием, но непрвземање на дејствија против сторителот.

Сите интервјуирани жртви сметаат дека МЦСР треба да презема постапки за заштита и помош и да ги водат жените низ процедурата, додека некои од жртвите сметаат дека треба да покажат поголемо разбирање и сочувство, да бидат посоработливи и да даваат повеќе информации за постапката.

VI дел – Заклучок

Според добиените податоци од интервјуата, заклучоците се скоро идентични со оние од минатата година. Искуствата на интервјуираните жени покажаа дека полициските службеници не постапуваат во согласност со Протоколите за постапување во случаи на семејно насилство. Тоа значи дека недостасува информирање на жртвите за нивните права во постапката и дејствија кои ќе ги преземе полицијата, како и информирање за достапните бесплатни сервиси кои ги обезбедуваат институциите и невладините организации. Насилниците не се третираат како сторители на кривично дело и најчесто случајот се заведува како поплака. Забележително е влошувањето во постапувањето на полициските службеници, а љубезниот и професионален однос при приемот на жртвата изостануваат во половина од случаите, како и продолжување на праксата на убедувањето на жртвата да се смири со сторителот која постои веќе подолг период.

Сличен е заклучокот и во однос на постапувањето на Меѓуопштинскиот ЦСР – Скопје. Протоколите за постапување во случаи на семејно насилство не се почитуваат, односот на вработените стручни лица е непрофесионален и субјективен и варира индивидуално од случај до случај што никако не е дозволиво во ваква институција. Жртвите не се информирани за мерките за заштита за кои Центарот има овластување, ниту пак за привремените мерки за заштита. Исто така, недоволно се споделуваат информации за бесплатните услуги кои ги нудат невладините организации, туку се инсистира на помирување без да се обезбеди соодветно советување и за жртвата и за сторителот на насилство.

Според мислењата и препораките на жртвите на родово засновано насилство, може да се констатира дека освен љубезноста во постапувањето на институциите, ниту една друга обврска во делот на постапувањето со жртвите не е на задоволително ниво. Ова посебно кога се работи за итна реакција од страна на Полицијата, како и од страна на вработените во Центрите за социјална работа. Жртвите не чувствуваат поддршка, ниту пак истрајност во постапувањето на институциите за успешно завршување на нивните постапки. Исто така, од одговорите може да се констатира дека на жртвите не им се даваат доволно информации за постапките кои можат да се поведат или пак ќе се поведат. Од страна на Центрите за социјална работа не се прават планови за заштита на жртвите и нивните деца, а полицијата освен устен разговор со сторителот и во некои случаи повикување во полициска станица не презема други мерки за заштита на жртвите, што е основна причина зошто жртвите се чувствуваат незаштитено.

ПРИЛОГ - ПРАШАЛНИК – ИСКУСТВА НА ЖЕНИ ВО СИТУАЦИИ НА РОДОВО БАЗИРАНО НАСИЛСТВО

Реден број на прашалник _____

Датум и место _____

Направен од _____

Општи информации за пријавата на случајот

1) Начин на пријавување:

1. По телефон
2. Со посета во канцеларија (лично од жртвата или од друго лице)
3. По е-маил
4. По пошта
5. Друго _____

2) Случајот е пријавен од:

1. Жртвата лично
2. Член на семејството (наведете _____)
3. Близок пријател
4. Колега/колешка
5. Сосед
6. НВО (наведете _____)
7. Претставник/чка на религиозна заедница
8. Центар за социјална работа _____ (да се наведе град)
9. Полиција
10. Здравствена установа
11. Јавна установа (наведете _____)
12. друго _____

3) Дали за прв пат се пријавува насилството?

1. Да
2. Не (наведете по кој пат се пријавува _____)

4) Доколку се констатирани претходни случаи на насилство, кои дејствија се преземени?

1. Случајот е пријавен во соодветна институција (наведете која _____)
2. Преземени се следните дејствија:
 - а. обезбедено е нужно сместување
 - б. обезбедена соодветна здравствена заштита
 - в. обезбедена соодветна психо-социјална интервенција и третман
 - г. упатен/а во соодветно советувашиште
 - д. дадена правна помош
 - ѓ. покрената постапка пред суд
 - е. поднесено барање за изречување привремена мерка за заштита
 - ж. друго (наведете _____)

Општи податоци за лице - жртва на домашно насилство:

1. Возраст

- 1-9 години 10-17 години 18-25 години 26-33 години 34-41 години 41-48 години
 49-56 години 57-64 години 65-72 години 73-80 години над 80 години

2. Припадност кон етничка заедница

- македонска албанска турска ромска влашка српска
 бошњачка не се изјасниле друго (_____) непознато

3. Државјанство

има нема странец со дозвола за постојан престој во РМ странец без дозвола за постојан престој во РМ

4. Брачен статус

немажена разведена мажена вдовица вонбрачна заедница

5. Степен на завршено образование

без образование незавршено образование основно училиште
 специјално основно училиште средно училиште специјално средно училиште
 висока стручна школа високо образование магистратура докторат

6. Работен статус:

вработена самовработена (без вработени) самовработена (со вработени)
 невработена ученик/студент домаќинка пензионерка
 лице неспособно за работа друго (_____) непознато

7. Деца

да не Доколку да, колку деца: 1 2 3 4 5 и повеќе

Податоци за извршеното насилство

8. Број на извршители на насилството: _____

9. Податоци за првите тројца извршители

	Однос на сторителот со жртвата	Заедница на живеење на жртвата со сторителот
А.	1. сопруг 2. поранешен сопруг 3. вонбрачен партнер 4. мајка 5. татко 6. свекор 7. свекрва 8. брат 9. сестра 10. син 11. ќерка 12. друго _____	1. брачна заедница 2. вонбрачна заедница 3. заедничко семејство 4. заедничко домаќинство 5. љубовна врска 6. не живеат заедно 7. друго
Б.	1. сопруг 2. поранешен сопруг 3. вонбрачен партнер 4. мајка 5. татко 6. свекор 7. свекрва 8. брат 9. сестра	1. брачна заедница 2. вонбрачна заедница 3. заедничко семејство 4. заедничко домаќинство 5. љубовна врска 6. не живеат заедно 7. друго

	10. син 11. ќерка 12. друго _____	
В.	1. сопруг 2. поранешен сопруг 3. вонбрачен партнер 4. мајка 5. татко 6. свекор 7. свекрва 8. брат 9. сестра 10. син 11. ќерка 12. друго _____	1. брачна заедница 2. вонбрачна заедница 3. заедничко семејство 4. заедничко домаќинство 5. љубовна врска 6. не живеат заедно 7. друго

Вид на манифестирано насилство (можни се повеќе одговори)

10. нанесување телесни повреди:

- скршеници
- посекотини
- убоди
- горење
- друго _____

11. физичко малтретирање:

- штипење
- кубење
- шамари
- друго _____

12. емоционална злоупотреба:

- навредување,
- омаловажување
- псуење
- забрана да носи одреден вид облека
- забрана да употребува шминка
- ограничување на комуникација со роднини/пријатели,
- се заканува со убиство
- се заканува дека ќе повреди
- друго _____

13. сексуална злоупотреба:

- силување
- самозадоволување пред жртвата
- подведување на проституција
- друго _____

14. материјално искористување:

- движен имот
- недвижен имот
- одземање на пари
- друго _____

15. работно искористување

16. Причини за насилство (можни се повеќе одговори)

- зависност од алкохол
- зависност/злоупотреба на дрога
- економска зависност на жртвата
- љубомора на сторителот
- прељуба
- злоупотреба на моќ од страна на сторителот
- неусогласени карактери на партнерите
- неусогласени воспитни ставови на родителите кон децата
- нарушено психичко здравје на сторителот
- нарушено психичко здравје на жртвата
- нерешени имотно-правни односи
- проституирање на жртвата
- нарушени односи меѓу членовите на семејството
- генерациски пренесен начин на однесување на сторителот
- друго _____

17. Дали жртвата има добиено БПП во претходни случаи:

- Да, од истата организација
- Да, од друга установа (која _____)
- Не

18. Вид на услуга дадена на жртвата:

- Разговор за поддршка
- Информативен разговор
- Интервенција на оператор со надлежни институции (кои _____)
- Реализирана средба
- Психо-социјална поддршка
- Упатени во Центар за бесплатна правна помош (кој _____)
- Упатени во Центар за ментално здравје (кој _____)
- Упатени во Центар за зависности (кој _____)
- Упатени во ЦСР (кој _____)
- Упатени во полициска станица (која _____)
- Упатени во здравствена установа (која _____)
- Сместување во транзитна женска куќа (која _____)
- Соработка за продолжување на понатамошно образование на децата на жртвата кои се сместени во транзитна куќа
- Писмено известување до судот при судски спорови (кој _____)

19. Вид на помош побарана од жртвата:

1. Правен совет
2. Правен поднесок:
 - а. Тужба
 - б. Жалба
 - в. Предлог
 - г. Молба
 - д. Кривична пријава
 - ѓ. Друго _____

20. Дали дадената услуга на претходна правна помош е бесплатна за жртвата?

- Да
- Не (образложете _____)

21. Дали е утврдена потребата од застапување?

- Да
- Не

Искуство со институциите при последното пријавување на насилство

ПОЛИЦИЈА

Полициска станица	ДА	НЕ	Не знам
При последното пријавување на насилство полициските службеници веднаш излегоа на терен.			
Со полицискиот службеник разговаравте слободно и без страв, без присуство на сторителот на насилството или во одделен простор.			
Полициските службеници ве информираа за достапните услуги (правна помош, психолошка поддршка, лекарска помош, социјални услуги, сместување, услуги на женски организации).			
Полициските службеници ви дадоа пишана информација (леток) или адреси на организации кои пружаат поддршка и помош за жени жртви на насилство.			
Полициските службеници не ви дадоа никакви информации туку ве упатија на друго место.			
Полициските службеници ве информираа за заштитните мерки, постапки и услови за нивно изрекување во прекршочна постапка.			
Полициските службеници на јасен начин ве запознаа со она што полицијата ќе го превземе против сторителот понатаму (на пр. приведување, траење на задржување и сл.)			
Полициските службеници на јасен и примерен начин ве информираа за вашата положба и правата понатаму во постапките.			
Полициските службеници ви дадоа информација кого и на кој начин може да го контактирате во полицијата во врска со вашиот случај.			
Полициските службеници со вас разговараа љубезно (ве сослушаа до крај) и покажаа разбирање за она што ви се случило.			
Полициските службеници се однесуваа непрофесионално (го оправдуваа сторителот, го намалуваа насилството, користеа непристојни коментари, се шегуваа на ваша сметка).			
Полициските службеници се однесуваа нељубезно (не ве сослушаа, грубо разговараа со вас).			
Полициските службеници ја известија службата за итна медицинска помош околу потребата за ваше лекарско згрижување или ве однесоа до некој здравствен дом.			
Полициските службеници ви рекоа дека во случај на прекршочна постапка казната најверојатно ќе биде парична и прилично висока.			
Полициските службеници само усно го предупредија сторителот.			
Полициските службеници го однесоа сторителот во полициска станица.			
Одредено е полициско задржување на сторителот.			
Полициските службеници напишаа прекршочна пријава против сторителот.			
Полициските службеници напишаа прекршочна пријава и на вас и на сторителот.			
Полициските службеници ве убедуваа да се смирите со сторителот.			
Полициските службеници ве убедуваа да се откажете од прекршочна или кривична пријава.			

22. Дали сте задоволни со постапувањето на полицијата во конкретниот случај?

1. да 2. не 3. делумно

Доколку да, од што најмногу? _____

Доколку не, од што најмногу? _____

Доколку делумно, што било добро, а што лошо? _____

23. Што полицијата би можела да направи за да го подобри постапувањето со жените кои претпреле насилство? (можни се повеќе одговори)

1. да дава повеќе информации за случајот
2. да дава информации за достапната поддршка и правна помош
3. да постои лице кое е задолжено за работа со овие жени
4. да бидат посоработливи
5. да ги водат/следат жените низ процедурата
6. да покажат разбирање и сочувство
7. друго (што) _____

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА

Општина/град _____	Да	Не	Не знам
Со вработените во ЦСР разговаравте слободно и без страв, без присуство на сторителот на насилството.			
Вработените во ЦСР го пријавија насилството во полиција со ваша согласност и водејќи сметка за вашата безбедност.			
Вработените во ЦСР ве информираа за овластувањата и постапките на располагање на ЦСР за заштита на жртва на родово базирано насилство.			
Вработените во ЦСР ве информираа за постапувањето на полицијата и правосудните органи (кривични, прекршочни и парнични постапки) за заштита од насилство.			
Вработените во ЦСР ве известија за мерките на заштита од насилство и надлежностите на ЦСР во овие постапки.			
Вработените во ЦСР ве информираа за надлежностите на ЦСР во однос на заштита на децата.			
Вработените во ЦСР ве информираа за достапните услуги (правна помош, психолошка поддршка, лекарска помош, социјални услуги, сместување, услуги на женски организации).			
ЦСР изработи план за ваша заштита и заштита на вашите деца, во соработка со вас и претставниците од другите релевантни служби.			
ЦСР ве извести како ќе ја следи реализацијата на планот и за можностите на понатамошен контакт во однос на вашиот случај.			
Вработените во ЦСР со вас разговараа љубезно (пријатно, ве сослушаа до крај) и покажаа разбирање за она што ви се случило.			
Вработените во ЦСР се однесуваа нељубезно (грубо разговараа со вас, не ве сослушаа до крај).			
Вработените во ЦСР се однесуваа непрофесионално (го оправдуваа сторителот, го намалуваа насилството, користеа непристојни коментари, се шегуваа на ваша сметка).			
Вработените во ЦСР инсистираа на смирување или ве упатија на заедничко советување со сторителот.			
ЦСР ја игнорираше вашата пријава на насилство или ве убедуваа да се откажете од пријавата.			
ЦСР презеде постапка на развод и доверување на дете како да не сте пријавиле насилство.			
ЦСР покрена постапка за лишување од родителските права (делумно или целосно) на насилникот.			
ЦСР покрена постапка за делумно лишување од родителски права кон вас затоа што не сте ги заштитиле децата од насилство.			
ЦСР покрена постапка за отстранување на детето од семејството заради негова безбедност, а не ви понуди детето да биде сместено со вас.			
Доколку сте заминале од домот без детето, ЦСР покренал постапка да ви се овозможи детето да биде со вас.			
Доколку е утврдено насилство на таткото кон децата, ЦСР одреди модел на средби под контролирани услови.			
ЦСР инсистираше на слободен модел на средби меѓу децата и таткото иако е утврдено постоење на насилство.			
ЦСР инсистирал на средби меѓу таткото и децата иако децата покажувале отпор.			

24. Дали сте задоволни со постапувањето на ЦСР во конкретниот случај?

1. да 2. не 3. делумно

Доколку да, од што најмногу? _____

Доколку не, од што најмногу? _____

Доколку делумно, што било добро, а што лошо? _____

25. Што ЦСР би можел да направи за да го подобри постапувањето со жените кои претпреле насилство?
(можни се повеќе одговори)

1. да дава повеќе информации за постапките
2. да презема постапки за заштита и помош
3. да бидат посоработливи
4. да ги водат/следат жените низ процедурата
5. да покажат разбирање и сочувство
6. друго (што) _____

26. Што мислите, што најмногу би помогнало во решавање на вашиот проблем? (можни се повеќе одговори)

1. поддршка од околината (семејство и пријатели)
2. поддршка од институциите (разбирање на проблемот, професионално постапување, заштита)
3. финансиска поддршка
 - еднократка парична помош
 - парична помош за подолг период
 - помош при плаќање на трошоци за домување
4. поддршка при сместување
 - во прифатилиште
 - бесплатно домување
 - друго _____
5. брзи судски постапки
6. бесплатна правна помош и застапување од адвокат
7. психолошка поддршка и следење низ постапките во институциите
8. помош при грижа околу децата
 - сместување во градинка
 - помош во чување
 - помош во воспитување
 - помош при училишни обврски
 - друго _____
9. помош при вработување
 - информации за можностите за вработување
 - едукација за полесно наоѓање работа
 - преквалификација
 - вклучување во посебни програми за жени
 - друго _____
10. друг вид на поддршка кој не е наведен _____

Активност 3.3 - Анализа за работата на центрите за социјална работа, полициските станици и општините во делот на заштитата и превенцијата од семејно насилство

Во рамки на проектот „Со заеднички напори – кон новите европски стандарди во заштита на жените од родово базирано насилство“ беше реализирана и втората активност – анализа на работата на центрите за социјална работа, полициските станици и општините во делот на заштита и превенција од домашно насилство.

Во Р. Македонија постои правен систем за заштита од домашно насилство, составен од два дела - казненоправен и граѓанскоправен систем, кои што меѓусебно не се исклучуваат.

Казненоправниот систем на заштита постои од март 2004 година, кога за прв пат беа направени измени со цел казненоправна заштита на жртвите на семејно насилство, кое за прв пат стана предмет на инкриминација преку инкорпорирање на законски одредби во веќе постоечките кривични дела содржани во овој закон.

Всушност, во Кривичниот законик не постојат посебни кривични дела за семејното насилство, туку се санкционира преку инкриминарање на негови поединечни облици под постоечките кривични дела, за што постојат и повисоки кривични санкции. Во кривичниот законик инкриминирани се и физичкото и психичкото и сексуалното насилство.

Граѓанскоправен систем за заштита - привремени мерки за заштита: Преку Законот за семејство е опфатена граѓанскоправната заштита од семејно насилство, со која се предвидени привремени мерки за заштита, чија цел е да овозможат непосредна и брза помош на жртвата.

Привремени мерки за заштита може да се изречат од страна на граѓански суд по предлог на самата жртва или пак по предлог на Центарот за социјални работи. Привремените мерки можат да бидат комбинирани и да опфатат забрана и мерки за однесување.

Во член 94-е од Законот за семејството се наведени мерките за заштита од семејно насилство и тоа:

- 1) забрани да се заканува дека ќе стори семејно насилство;
- 2) забрани да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин комуницира со член на семејството, директно или индиректно;
- 3) забрани да се приближува до живеалиштето, училиштето, работното место или определено место кое редовно го посетува друг член на семејството;
- 4) одреди отстранување од домот без оглед на сопственоста, до донесување на конечна одлука од надлежниот суд;
- 5) забрани да поседува огнено или друго оружје или истото да му биде одземено;
- 6) го задолжи да ги врати предметите кои се потребни за задоволување на секојдневни-те потреби на семејството;
- 7) изрече задолжително издржување на семејството;
- 8) нареди тужениот да посетува соодветно советувашиште;
- 9) нареди задолжително лекување, доколку е корисник на алкохол и други психотропни супстанции или има некое заболување;
- 10) го задолжи да ги надомести медицинските и другите трошоци настанати од семејното насилство и

11) изрече која било друга мерка која судот ќе ја смета за неопходна за да се обезбеди сигурност и добросостојба на другите членови на семејството.

Согласно Законот за семејството, Центрите за социјална работа имаат важна улога во заштитата на жртвите на семејно насилство. Во член 94-г од Законот за семејството се утврдени надлежностите на Центрите за социјална работа во случаи на семејно насилство. Утврдено е дека секогаш кога Центарот за социјална работа има сознание дека над лице е сторено семејно насилство, сам или на барање на лицето или член на неговото семејство презема мерки на заштита на жртвата на семејно насилство. Центарот за социјална работа секогаш кога има сознанија дека постои семејно насилство врз малолетно дете или лице со ограничена или одземена деловна способност презема мерки за заштита. Центарот за социјална работа сознанијата ги добива од граѓани, службени и правни лица, кои се должни без одлагање да го известат Центарот за таквите сознанија.

Службеното и правното лице кое во текот на своето работење преземале одредени дејствија при семејното насилство се должни веднаш, а најдоцна во рок од 72 часа од преземањето на дејствијата, службената документација и известувањето за преземените дејствија и друга документација (записник, изјава од сведок, наоди од лекар и друго), да ги достават до надлежниот центар за социјална работа.

Центарот за социјална работа секогаш кога има сознанија дека постои семејно насилство ги презема следниве мерки на заштита:

- 1) обезбедува нужно сместување за лицето - жртва на насилството, кое може да трае најмногу шест месеца, со можност за продолжување за уште шест месеца;*
- 2) обезбедува соодветна здравствена заштита;*
- 3) обезбедува соодветна психо-социјална интервенција и третман;*
- 4) ги упатува во соодветно советувањето;*
- 5) доколку во семејството има дете кое е на редовно школување, помага за продолжување на редовното образование;*
- 6) го известува органот за прогон;*
- 7) дава секаков вид на правна помош и застапување;*
- 8) покренува постапки пред надлежниот суд и презема мерки кои произлегуваат од односите меѓу родители и деца;*
- 9) по потреба поднесува барање до судот за изречување на привремена мерка за заштита и*
- 10) презема други мерки за кои ќе оцени дека се неопходни за решавање на проблемот.*

Здружение на граѓани, регистрирано за остварување на цели и задачи од областа на социјалната заштита, само или во соработка со центарот за социјална работа, може да ги преземе мерките на заштита наведени погоре, освен да покренува постапки пред надлежниот суд и презема мерки кои произлегуваат од односите меѓу родители и деца и по потреба поднесува барање до судот за изречување на привремена мерка за заштита. Здружението на граѓани е должно за преземените мерки во рок од 24 часа да го известат центарот за социјална работа, надлежен според местото на живеење на лицето жртва на семејно насилство. Центарот за социјална работа по добивањето на известувањето од ставот 6 на овој член во рок од 24 часа изготвува соодветно решение. Здружението на граѓани е должно во рок од 72 часа од како се преземени мерките за заштита, целокупната документација да ја достави до центарот за социјална работа заради негово натамошно постапување.

ИНФОРМАЦИИ ОД ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА ЗА УСЛУГИТЕ НА
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ЗА ЖЕНИ И ДЕЦА ЖРТВИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО –
ГРАД СКОПЈЕ

Во рамки на оваа активност, претставничките од локалните партнерски организации одржаа средби со претставници под локалната самоуправа и ги анализираа податоците за карактеристиките на насилството врз жените и семејното насилство добиени со барања за информации од јавен карактер.

Претставнички од локалните партнерски организации **Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство** и **Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија** остварија состаноци со претставници од локалната самоуправа на територијата на град Скопје со цел анализа на програмите кои се однесуваат на заштита на жените од родово засновано насилство на локално ниво и ги анализираа извештаите на СВР Скопје при МВР на РМ и МЦСР – Скопје.

Со барањето за информации од јавен карактер до СВР Скопје при МВР на РМ, беа побарани информации за вкупниот број на пријавени случаи на семејно насилство, број на извештаи поднесени до надлежното Основно јавно обвинителство, број на составени прекршочни пријави, број на поднесени кривични пријави (прикажани посебно за град Скопје и расчленети за секоја Полициска станица од општа надлежност на подрачјето на СВР Скопје). Исто така, беше испратено барање за информации од јавен карактер и до МЦСР – Скопје и беа побарани информации за бројот на евидентирани жртви на семејно насилство, расчленето по општини, возраст, пол и доминантен вид на насилство, бројот и видот на отпочнати постапки за заштита на жртви на семејно насилство, бројот и видот на изречените мерки за заштита, бројот и структурата на сторителите, како и за бројот и структурата на сведоците во случаите на семејното насилство.

Исто така, една претставничка од Хелсиншкиот комитет за човекови права на Р. Македонија и две претставнички од Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство учествуваа во работната група за изработка на Протокол за меѓусебна соработка на надлежните институции и здруженијата на граѓани за заштита и спречување на семејното насилство. Главните забелешки кои беа изнесени од страна на претставничките од локалните партнерски организации на состаноците за изработка на Протоколот се однесуваа на бесплатната правна помош, начинот на обезбедување на бесплатна правна помош, шелтер - центрите, како и тајноста на податоците на жртвите.

Националната мрежа против насилство вез жените и семејно насилство реализираше состаноци во две општини, една урбана и една рурална (Кисела вода и Сопиште). Во Кисела Вода состаноци се одржаа со претставници од Одделението за соработка со невладини организации, координаторот на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите и Одделението за социјална заштита во Кисела Вода, додека во општина Сопиште беа одржани состаноци само со координаторот на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите (во оваа општина не постои Одделение за соработка со невладини организации). Целта на состаноците беше информирање на претставниците од овие две општини за постоењето на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, потребата од ратификација и препораките за подобрување на системот за заштита на жртвите на родово засновано насилство. Фокус беше ставен на улогата на локалната самоуправа во овој процес.

Како резултат на средбите со претставничката од секторот за социјална заштита, Националната мрежа беше поканета да достави предлог проект кој би бил дел од програмата за социјална заштита за 2016 година. Предлог проектот се однесува на отварање на канцеларија на територијата на општина Кисела Вода, но која би ги услужувала и жителите/жителките на општина Сопиште во насока на добивање информации за сервиси за семејно насилство, и одговорности на релевантните институции.

Со Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Берово и Пехчево, особено во последните 3 години, Организација на жени Пехчево воспостави соработка и се поттикнуваше спроведувањето на законските прописи во однос на заштита на жртвите од родово базирано насилство. Во новиот закон за семејно насилство се наложуваše на ЦСР, формирање на Мултисекторски тим за креирање на безбедносни мерки за заштита на жртвите на СН, во кој има и две претставнички од ОЖП.

АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИ ОД МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ И МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА РАБОТА

Со цел добивање официјални податоци за бројот на новоевидентирани случаи на семејно насилство во периодот јануари-јуни 2015 година, беше доставено барање до Министерството за труд и социјална работа и Министерството за внатрешни работи. Во табелата подолу се претставени збирни податоци за територијата на целата држава, според видот на насилство.

Временски период	2014 година	Јануари-Јуни 2015
Вкупен број на пријавени случаи	999	612
Физичко насилство	672	329
Психичко насилство	782	561
Сексуално насилство	11	1
Економско насилство	33	14

Доколку ги анализираме бројките во табелата забележително е дека физичкото и психичкото насилство се најчесто пријавувани видови на насилство, односно дека психичкото насилство се јавува во најголем процент од вкупниот број на пријавени случаи. Се разбира неопходно е да го имаме предвид фактот дека станува збор за пријавени случаи, а искуството покажува дека голем дел од насилството воопшто не се пријавува и дека вистинската бројка е секако поголема. Ова посебно се однесува на сексуалното насилство и уште еднаш ја потенцира потребата од итно воспоставување на услуги за поддршка и заштита на жртвите на овој вид насилство. Потсетуваме дека во нашата држава нема никаков сервис ниту кризен центар за сексуално насилство.

Родовата структура на жртвите за 2014 година е следна: жени 722, мажи 146 и деца 131. Фактот дека над 80% од пријавените случаи се однесуваат на жени жртви на насилство ја потврдува родовата димензија на семејното насилство, кое мора да го адресираме како насилство врз жените. И во првата половина од 2015 година се забележува истата тенденција кај пријавените случаи на семејно насилство: 448 жени, 89 мажи и 75 деца.

Од вкупниот број пријавени случаи во 2014 година, изречени се 283 привремени мерки, односно во 28% од случаевите. Во 2015 година се забележува тенденција на зголемување на бројот на изречени привремени мерки, од 612 пријавени случаи, во 256 (435%) се изречени привремени мерки за заштита на жртвата.

Податоците добиени од Министерство за внатрешни работи, Сектор за односи со јавноста и информации од јавен карактер ја дава следнава слика за анализираниот период:

член	130/2		131/2		144/2		123/19-2	
	2014	2015 (јан-јули)	2014	2015 (јан-јули)	2014	2015 (јан-јули)	2014	2015 (јан-јули)
Центар	8	7	/	/	/	3	/	/
Б.Пазар	11	8	/	/	2	/	/	/
К.Вода	7	5	/	/	1	1	/	/
Карпош	23	11	4	2	2	2	1	/
Гази Баба	20	9	2	1	5	1	/	/
Ѓ. Петров	13	5	1	/	2	2	/	/
Чаир	21	15	/	/	3	4	/	/
Драчево	8	7	/	/	/	1	/	/
Аеродром	15	6	1	/	3	3	/	/
ВКУПНО	126	73	8	3	18	17	1	/

Во првата половина на 2015 година во МВР Скопје биле пријавени 93 случаи на насилство, и тоа по член 130/2 – телесна повреда при вршење семејно насилство (73 случаи), по член 131/2 - тешка телесна повреда при вршење семејно насилство (3 случаи), по член 144/2 – загрозување на сигурност при вршење семејно насилство (17 случаи) и ниту еден случај по член 123/19-2.

По општини најголем број пријавени случаи има во општина Чаир, а потоа во Карпош и Гази Баба.

Препораки за унапредување на мерките за превенција и заштита од насилство врз жените и семејно насилство во РМ

Во Република Македонија не постојат сервиси за другите форми на насилство врз жените. Постоечките ресурси и услуги се однесуваат доминантно на жртви на семејно насилство, а останатите видови на насилство врз жената, особено сексуалното насилство се практично изоставени. Институциите имаат недостаток од стручен кадар обучен за работа со други форми на насилство. Не постои стандардизација на услугите и сервисите помеѓу давателите на услуги.

Препораките за унапредување на системот на заштита и надминување на горенаведените предизвици се следните:

- Јакнење и имплементација на постоечката законска регулатива што ги адресира различните форми на насилство врз жените и децата, вклучувајќи го и сексуалното и семејното насилство;
- Зголемување на достапноста и ефективноста на привремените мерки за заштита од семејно насилство;
- Унапредување на системот за прибирање на податоци за жртви на семејно насилство;
- Воспоставување на систем за прибирање на податоци за различните форми на насилство врз жените;
- Ратификација на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и заштита од сите форми на насилство врз жената и домашно насилство;
- Отворање специјализирани шелтер центри за жени жртви на насилство, достапни во секој регион, со едно место на секои 10.000 жители; или доколку шелтер центрите се дел од општествена стратегија за интервенција треба да постои место за едно семејство на 10.000 жени;
- Минимум една бесплатна национална СОС линија која ќе ги покрива сите видови на насилство врз жената, оперативна 24 часа 7 дена во неделата и ќе обезбедува кризна поддршка на сите јазици кои се употребуваат во заедницата; стандардизација на програмите за СОС операторите;
- Кризни центри за помош на жртви на силување, минимум еден на 200 000 жени;
- Центри за жртви на сексуално насилство, минимум еден на 400 000 жени;
- Минимум еден советувалицен центар на 50 000 жени (кој ќе обезбедува советување од секаков тип: кризна интервенција, психолошко советување, бесплатна правна помош и др.)
- Обука на стручниот кадар за обезбедување на услуги на жртви на различни форми на насилство со обврска за континуирано професионално надоградување;
- Обезбедување одржливост на сервисите преку развивање на програма за поддршка од државата.